

Јорданчо Секуловски

Noam Chomsky et Michel Foucault,
**Sur la nature humaine, Comprendre le
pouvoir interlude,**
Les Etudiens Aden, Bruxelles, 2006.

Оваа книга произлезе како резултат од една позната телевизиска дебата помеѓу Мишел Фуко, Ноам Чомски и Фонс Елдерс, интегрално репродуцирана во ова издание. Оригиналниот запис е направен од страна на Високата школа по технологија од Ајндховен (École supérieure de technologie de Eindhoven) и е прикажана на Холандската телевизија во ноември 1971, под оригинален наслов: *Human Nature: Justice versus Power, in Elders (F.), éd. Reflexive Water: The Basic Concerns of Mankind*, Londres, Souvenir Press, 1974, 135-197, Traduit par A. Rabinovitch.

Како дел од трилогијата *Comprendre le pouvoir*, ова издание има за цел да биде посредник помеѓу Фуко и Чомски во разговорот кој тие го водат во оваа телевизиска дебата, каде што главен проблем е поимањето на *човечката природа*. Дебатата резултира со видлив јаз во концепциите на овие мислители, објасната во тоа време етикетирано како анархисти.

Уште од самиот почеток на дебатата, Фуко го дефинира концептот на праведноста како инструмент на моќта, додека Чомски го афирмира ставот дека праведноста во својата суштина е основна, лоцирајќи го нејзиниот извор во базичните човечки квалитети. Оттука, се поставува прашањето: Дали човечката природа е основа за развој којашто ни е вродена, или пак е идеја стекната исклучително низ социјален развој?

Jordanço Sekulovski

Noam Chomsky et Michel Foucault,
**Sur la nature humaine, Comprendre le
pouvoir interlude,**
Les Etudiens Aden, Bruxelles, 2006.

Ky libër doli si rezultat i një debati të njohur televiziv midis Mishel Fukosë, Noam Çomskit dhe Fons Elder-sit, i reprodukuar në këtë botim. Shënimi origjinal u bë nga ana e Shkollës së lartë për teknologji në Ajndhoven (École supérieure de technologie de Eindhoven) dhe u dha në Televizionin holandez në nëntor të vitit 1971, me titull origjinal: *Human Nature: Justice versus Power*, in Elders (F), éd. *Reflexive Water: The Basic Concerns of Mankind*, Londres, Souvenir Press, 1974, 135-197, Traduit par A. Rabinovitch.

Si pjesë e trilogjisë *Comprendre le pouvoir* ky botim ka për qëllim të jetë ndërmjetësues midis Fukosë dhe Chomskit në bisedën të cilën ata e bëjnë në këtë debat televiziv, ku problem kryesor është konceptimi i *natyrës së njeriut*. Debati rezulton me një jaz të dukshëm në konceptoniet e këtyre mendimtarëve, që të dytë atëherë të etiketuar si anarkistë.

Që nga fillimi i debatit, Fukoja e definon konceptin e drejtësisë si instrument i fuqisë, ndërsa Çomski e afirmon qëndrimin se drejtësia në thelbin e saj është themelore, duke e vendosur burimin e saj në cilësitë bazike të njeriut. Së këndejmi, shtrohet pyetja: a është natyra e njeriut bazë për zhvillim të cilën e kemi të lindur ose është ide e fituar kryekëput nëpër zhvillimin shoqëror?

Низ дебатата поимот на *човечката креативност* станува лост кој ќе ја мери тежината на проблемот на *човечката природа*. Чомски застапува теорија која се стреми да биде научна и прагматична, детерминирајќи го човекот како креативен во смисла на детска креативност, односно способност да се научи јазик. Тој му припишува на човекот вродена способност за конституирање и изучување на предодредени типови на јазик. Оваа креативност ја нарекува *нормална* и му ја припишува на секој поединечен човек. Фуко, од друга страна, изложува позиција која е фундаментално спротивна од онаа на Чомски, оставајќи многу малку простор за она што вообичаено се нарекува човечка креативност. За него постојат само можни изуми, но никако вродени или предодредени - ниту суштински, ниту пак формално. Не постои креативност освен систематска креативност која почива на систематизирана, хиерархизирана и схематизирана регуларност. Фуко допушта дека овие правила можеби се воспоставени од страна на човечкиот ум, но неговиот одговор на прашањето дали тие се нужно врзани за човечкиот дух во целина или пак со неговата природа како некакви предуслови на постоењето, е негативен.

Дебатата по природен пат навлегува во сферата на политичкото и зазема обемен дел од првичната дебата за човечката природа. Секако, двајцата мислителите и понатаму ќе продолжат да се разидуваат околу клучните точки при елаборацијата на своите стојалишта.

Во зборникот се поместени и два текста на Чомски, кои имаат за цел да ја појаснат неговата позиција и изложените ставови, тоа се: „Јазикот и мислењето“ и „Јазикот и природата“.

Нè дебат концепти и *креативитетот нjerëzor* bëhet loz i cili dota masë peshën e problemit të *natyrës së njeriut*. Çomski e përfaqëson teorinë e cila synon të jetë shkencore e pragmatike, duke e determinuar njeriun si kreativ në kuptimin e kreativitetit fëmijëror, përkatësisht të aftësisë që të mësohet gjuha. Ai ia përshkruan njeriut aftësinë e lindur për konstituim dhe mësim të tipave të predisponuar të gjuhës. Këtë kreativitet e quan *normal* dhe ia përshkruan çdo njeriu veç e veç. Fukoja, nga ana tjetër, e mban një pozicion i cili fundamentalisht është në kundërshtim nga ai i Çomskit, duke lënë fare pak hapësirë për atë që zakonisht quhet kreativitet njerëzor. Për atë ekzistojnë vetëm shpikje të mundshme, po kurrsesi të lindura ose të predisponuara – as qenësore as formale. Nuk ekziston kreativitet përveç kreativitetit sistematik i cili mbështetet mbi regullaritetin e sistematizuar, të kërkuar dhe të shematizuar. Fukoja lejon që këto rregullat ndoshta janë vendosur nga ana e mendjes njerëzore, por përgjigja e tij në pyetjen se a janë ata detyrimisht të lidhura me frymën njerëzore në tërësi ose me natyrën e tij si disa parakushte të ekzistimit, është negativ.

Debati natyrshëm futet në sferën e politikës dhe merr një pjesë vëllimore nga debate fillestar për natyrën njerëzore. Gjithsesi, të dy mendimtarët edhe më tutje do të vazhdojnë të mos pajtohen rreth pikave kyçe gjatë elaborimit të qëndrimeve të tyre.

Në përmbledhje janë vendosur edhe dy tekste të Çomskit, të cilat kanë për qëllim ta sqarojnë pozicionin dhe qëndrimet e tij të parashtruara. Këto janë: „Gjuha dhe mendimi“ dhe „Gjuha dhe natyra“.

Përkthim: Lindita Ahmeti